

**RAPORT Z DZIAŁALNOŚCI
FUNDACJI POGRANICZE
w roku 2010**

Siedziba Fundacji

16-500 Sejny, ul. Piłsudskiego 37

Biuro Fundacji

16-400 Suwałki, ul. Kościuszki 71

tel./fax (87) 565 03 69

e-mail: fundacja@pogranicze.sejny.pl

www.pogranicze.sejny.pl

Bank i numer konta Fundacji:

PKO SA II O/Suwałki

16-400 Suwałki, Kościuszki 72

nr konta: 95 1240 3363 1111 0000 2800 3579

Data rejestracji:

5 czerwca 1990 r.

numer KRS:

0000178248

numer identyfikacyjny w systemie REGON:

P-005411430-95000000

59-2-834-79249

Zarząd Fundacji:

Krzysztof Czyżewski – prezes

Bożena Szroeder – członek Zarządu

Wojciech Szroeder – członek Zarządu

Małgorzata Sporek-Czyżewska – członek Zarządu

SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI FUNDACJI POGRANICZE W 2010 ROKU

INWESTYCJA W KRASNOGRUDZIE	4
WOKÓŁ KRASNOGRUDY	5
„Pamiętanie Miłosza” – spotkanie w rocznicę śmierci Poety	10
WYSTAWA LIMES *PONTES* AGORA	11
Opowieść o nowym pograniczu Europy w ośmiu odsłonach	11
Lektorium Sejneńskie	13
Filmowa Kolekcja Bajek „Opowieści Pogranicza”	14
„TRATWA MUZYKANTÓW - NOWA GENERACJA”	17
„CZŁOWIEK POGRANICZA”	20
KOLEKCJA CZESŁAWA MIŁOSZA I KOLEKCJA TOMASA VENCLOVY - DIGITALIZACJA ZBIORÓW (książki, artykuły, zdjęcia, filmy)	22
PROGRAM WYDAWNICZY	24

INWESTYCJA W KRASNOGRUDZIE

W 2009 roku Fundacja Pogranicze otrzymała dofinansowanie z Funduszu EOG i Norweskiego Mechanizmu Finansowego na realizację projektu inwestycyjnego „Międzynarodowe Centrum Dialogu w Krasnogrudzie – rewitalizacja zabytkowego zespołu dworskiego”. 1 września 2009 rozpoczęła się realizacja inwestycji. Wykonawcą została firma :Wielobranżowe Przedsiębiorstwo Remontowo-Budowlane „Anatex” w Białymstoku.

Projekt obejmuje rewitalizację zabytkowego dworu krasnogrudzkiego, odbudowę oficyny i dawnego budynku gospodarczego tzw. „Ptaszników” oraz rewitalizację zabytkowej części parku. Po zakończeniu inwestycji w Krasnogrudzie będzie tu miała swoją siedzibę Międzynarodowe Centrum Dialogu pod patronatem Czesława Miłosza (dwór przed wojną należał do rodziny jego matki Weroniki z Kunatów, poeta przed wojną spędzał tu letnie wakacje, tutaj powstały wiersze, które złożyły się na tomik).

Przez cały 2010 trwały intensywne roboty budowlane. Zakończenie projektu inwestycyjnego planowane jest na marzec 2011. Uroczyste otwarcie odbędzie się 30 czerwca 2011 r.

Partnerami projektu ze strony norweskiej jest firma NIKU (Norwegian Institute of Cultural Heritage Research). Na podstawie pobranych próbek podczas wizyty ekspertów w Krasnogrudzie, w marcu 2010 NIKU przedstawiło raport dotyczący wieku drewna, z którego zbudowano krasnogrudzki dwór. Ekspertyza określiła, iż materiał budowlany (bale drewniane) pochodzą z 1776 i 1777 roku (o czym

świadczy układ słojów drewna). Konkluzją ekspertyzy jest opinia, iż dwór został zbudowany około 1778 roku. Ekspertyzę wykonała firma NIKU we współpracy ze specjalistami z NTNU Museum of Natural History and Archeology z Trondheim.

WOKÓŁ KRASNOGRUDY

Wystawa „Krasnogruda 2+0 = 1+1

W Białej Synagodze w Sejnach przez cały rok czynna była wystawa prezentująca projekt „Międzynarodowe Centrum Dialogu w Krasnogrudzie” pt. „Krasnogruda 2+0=1+1. Projekt Międzynarodowego Centrum Dialogu pod patronatem

Czesława Miłosza”. Wizytowana była przez gości z Polski i zagranicy, młodzież szkolną z regionu i kraju oraz licznych turystów odwiedzających Sejneńszczyznę latem.

KAMIEŃ WĘGIELNY w krasnogrudzkim dworze

6 lipca 2010 na terenie budowy odbyła się uroczystość wmurowania kamienia węgielnego w fundamenty dworu. Wzięli w niej udział przedstawiciele władz regionu oraz mieszkańcy Sejn i okolicznych wiosek oraz licznie zgromadzeni turyści. Wydarzenie było szeroko relacjonowane w prasie, radiu i telewizji.

AKT EREKCYJNY

Budowa Międzynarodowego Centrum Dialogu poprzez rekonstrukcję i rewitalizację zespołu dworskiego oraz parku w Krasnogrudzie

Odczuwam radość mogąc w myśli powiedzieć tym, z którymi chodziłem tutaj, w Krasnogrudzie i w Sejnach: „Jesteście w dobrych rękach, nie wzgardliwie zapomniani, ale obecni. Mogłaby przecie trwać jedynie „obrzydliwość spustoszenia”, a że stało się inaczej, jest to zwycięstwo ludzkiego rozumu i woli.”

Czesław Miłosz, Z listu do zespołu sejneńskiego Pogranicza

Działo się to w Rzeczypospolitej Polskiej w dworze Krasnogruda, gmina Sejny, we wtorek szóstego lipca Roku Pańskiego dwa tysiące dziesiątego, o godzinie 13.00, w dziewięćdziesiątą dziewiątą rocznicę urodzin Czesława Miłosza (30 czerwca), na dzień po tym jak Prezydentem RP został Pan Bronisław Komorowski i na rok przed tym, jak Polska, po raz pierwszy w historii obejmie przewodnictwo w Unii Europejskiej (1 lipca 2011).

Działo się to:

w **588** lat od chwili, gdy obszar ten, leżący w królewskiej Puszczy Przełomskiej w Wielkim Xięstwie Litewskim, wszedł w skład dóbr ziemskich Sztabinki, nadanych Kopciom przez króla Zygmunta Starego;

w **434** lata od pierwszej zachowanej wzmianki o folwarku Krasnyhrud;

w **324** lata od roku, w którym dobra krasnogrudzkie od rodu Massalskich nabył Maciej Tadeusz Eysymont wraz z żoną Wiktorią z Wołkowickich;

w **316** lat od chwili, gdy Krasnogruda, licząca ze wszystkimi przyległościami pięćdziesiąt dymów ziemskich, znalazła się w zaborze pruskim i uzyskała hipotekę szacującą ją na sumę czterdziestu pięciu tysięcy talarów;

w **312** lat od czasu, kiedy Eysymontowie rozpoczęli stawianie nowej formy dworu, za budulec biorąc wąskosłostą sosnę, która zachowała się do dziś i w 70 procentach użyta zostanie w rekonstrukcji dworu;

w **264** lata od roku ślubu, który odbył się w Krasnogrudzie, Teofila Kunata herbu Topór, z rodziny wyznania ewangelicko-reformowanego, z Joanną z Bohdanowiczów;

w **257** lat od dnia 23 listopada, w którym Teofil i Joanna Kunatowie nabyli od Ryszarda Eysymonta majątek składający się z folwarków Krasnogruda i Wereszczeńszczyzna oraz wsi: Dworczyso, Gawieniańce, Maciejowizna, Sztabinki i Żegary, o ogólnej powierzchni 2285 ha, w tym 769 ha lasów;

w **255** lat od roku urodzenia pierwszego syna Teofila i Joanny, Bronisława Kunata, ochrzczonego w kościele parafialnym w Berżnikach, późniejszego hipotecznego właściciela majątku Krasnogruda, ożenionego z Florentyną Grzegorzewską;

w **252** lata od roku urodzenia drugiego syna Teofila i Joanny, Zygmunta Kunata, ożenionego z Józefą Syruć, który osiadł w Szetejniach i był dziadkiem urodzonego tam Czesława Miłosza;

w **99** lat od 30 czerwca, dnia urodzin laureata Nagrody Nobla, poety Czesława Miłosza;

w **88** lat od dnia 23 października, w którym, po śmierci Bronisława Kunata, majątek Krasnogruda odziedziczyły jego córki, Gabriela Lipska i Janina Niementowska;

w **66** lat od roku likwidacji majątku w rezultacie dekretu PKWN z 6 września o reformie rolnej, na mocy którego mieszkańcy zostali zmuszeni do opuszczenia dworu, który stał się własnością Państwowego Funduszu Ziemi;

w **21** lat od chwili, gdy Krasnogrudę po raz pierwszy po wojnie i emigracji odwiedził Czesław Miłosz, powracający tu jeszcze kilkakrotnie;

w **17** lat po tym jak bracia Czesław i Andrzej Miłoszowie, oraz Janina i Andrzej Jurawiczowie, dzieci Marii z Kunatów, symbolicznie przekazali Krasnogrudę w ręce Fundacji Pogranicze, z misją stworzenia tu Międzynarodowego Centrum Dialogu;

w 7 lat od podpisania umowy o wieloletnią dzierżawę dworu i parku w Krasnogrudzie między Nadleśnictwem Pomorze a Fundacją Pogranicze, oraz od rozpoczęcia tutaj przez sejneńską fundację pierwszych projektów kulturowych: *Traktu Krasnogrudzkiego* i spektaklu *Dolina Issy*;
w 6 lat od śmierci Czesława Miłosza;
w 3 lata po zniesieniu kontroli na granicy polsko-litewskiej w konsekwencji przystąpienia Polski i Litwy do Unii Europejskiej i do strefy Schengen;
w rok od rozpoczęcia przez Fundację Pogranicze inwestycji budowania Międzynarodowego Centrum Dialogu.

Działo się to w roku tragedii smoleńskiej i wielkiej powodzi, wtedy, gdy: Prezydentem Rzeczypospolitej Polskiej wybrany został Pan Bronisław Komorowski, Premierem Rzeczypospolitej Polskiej był Pan Donald Tusk, Metropolitą Warmińskim był Ksiądz Arcybiskup Wojciech Ziemba, Wojewodą Podlaskim był Pan Maciej Żywno, Marszałkiem Województwa Podlaskiego był Pan Jarosław Dworzański, Starostą Sejneńskim był Pan Ryszard Grzybowski, Proboszczem parafii sejneńskiej był Ksiądz Dziekan Zbigniew Bzdak, Burmistrzem Miasta Sejny był Pan Jan Stanisław Kap, Wójtem Gminy Sejny był Pan Jan Skindzier, Sołtysem Krasnogrudy była Pani Irena Bobrowska, Nadleśniczym Nadleśnictwa Pomorze był Pan Ryszard Karczewski, Prezesem Fundacji Pogranicze był Pan Krzysztof Czyżewski.

Z inicjatywy Fundacji Pogranicze, spadkobiercy woli ostatnich przedwojennych właścicieli majątku Krasnogruda, w tym także jednego z największych poetów języka polskiego i polsko-litewskiego pogranicza Czesława Miłosza, w odrestaurowanym zespole dworskim i parku powstaje Międzynarodowe Centrum Dialogu. Jest to pierwszy etap projektu ustanowienia tutaj Prowincji Pedagogicznej Budowniczych Mostów, dedykowanego artystyczno-edukacyjnej misji tworzenia „tkanki łącznej” pomiędzy ludźmi różnych kultur, narodów i religii, pomiędzy człowiekiem i naturą, pamięcią i przyszłością, sztuką i zmianą społeczną. Jego realizacja możliwa była dzięki wsparciu Norweskiego Mechanizmu Finansowego i Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Pomoc okazali także Marszałek i Wojewoda Podlaski, władarze sejneńscy: starosta, burmistrz i wójt, wreszcie zaangażowani od początku we współpracę mieszkańcy okolicznych wiosek, zwłaszcza Krasnogrudy, Żegar i Dusznicy. Osobno wspominamy pomoc zmarłego przed ośmioma laty Andrzeja Miłosza, brata Czesława, który oddał Krasnogrudzie swoje serce, troszcząc się o jej przyszłe losy.

Niech temu odradzającemu się z ruiny i degradacji cywilizacyjnej miejscu przywrócone zostaną potencjał dworu i integralnie połączonej z nim „małej ojczyzny”, niech wypracowane przez „Pogranicze” praktyki animacji kultury i dialogu międzykulturowego, w połączeniu z ugruntowaniem tożsamości pogranicza, integracją społeczną, ożywieniem przekazu pokoleniowego i cywilizacyjnych aspiracji mieszkańców, stworzą szansę na rozwój i pełne wykorzystanie historyczno-kulturowego, ekologicznego, turystycznego i transgranicznego potencjału tego pięknego zakątka świata.

Niech wśród tych, którzy odwiedzać będą to miejsce, żywe pozostaną słowa Poety zapisane tu w 1989 roku w wierszu *Powrót*:

Obojętna wiedza dorosłych nie przynosi zaszczytu i hańbiąca jest zgoda ćwiczona w chytrłości.

Honorowany niech będzie protest przeciw niezłomnemu prawu i bębenkowy pistolet w rękę młodzianków, kiedy na wieki wyrzekają się uczestnictwa.

„Pamiętanie Miłosza” – spotkanie w rocznicę śmierci Poety

Tradycją stały się już spotkania w kolejną rocznicę śmierci Czesława Miłosza 14 sierpnia w Krasnogrudzie i Sejnach. Prócz czytanej poezji i wspomnień jego przyjaciół, tłumaczy i wydawców zorganizowany został sympozjon z cyklu „W kręgu Miłosza”. Jako temat przewodni debaty wybrane zostało pytanie „Czyj jest Miłosz?”. Rozmowa dotyczyła przynależności człowieka pogranicza jakim był autor *Szukania ojczyzny*. Temat ten stanowił dla Miłosza przedmiot nieustającej samorefleksji i dialogu ze światem.

Udział w spotkaniu wzięli m.in. Profesor Irena Grudzińska-Gross, Rasa Rimikaite, Elżbieta Szczepańska-Dąbrowska, Barbara Toruńczyk, Egidijus Aleksandra vicius, Algirdas Avizienis, Andrej Khadanowicz, Grzegorz Gauden, Paweł Huelle, Jerzy Illg, Piotr Kłoczowski, Paweł Potoroczyn, Tomasz Różycki, Andrzej Strumiłło.

WYSTAWA LIMES *PONTES* AGORA

Opowieść o nowym pograniczu Europy w ośmiu odsłonach

18 października 2010 w Paryżu w siedzibie generalnej UNESCO odbył się wernisaż autorskiej wystawy Pogranicza pt. „Limes Pontes Agora”. Wystawa poświęcona jest polskim tradycjom dialogu międzykulturowego oraz przyszłościowej wizji praktykowania dialogu na nowych pograniczach Europy.

Tytuł wystawy nawiązuje do trzech motywów przewodnich, na których opiera się warstwa tekstowo-opisowa wystawy.

„**Limes**” to granice, które z jednej strony są źródłem podziału i wykluczenia, konfliktów i izolacji, z drugiej natomiast strony stanowią o tożsamości i trwałości różnicowania, w tym również kulturowego.

„**Pontes**” odnosi się do mostów, które jako pierwsze padają ofiarą konfliktów, lęków przed obcością, kryzysu wielokulturowości. Jednocześnie symbolizują tożsamość otwartą, pograniczną, integracyjną, której częścią immanentną są „inny”, druga strona, przekroczenie. Wreszcie symbol ten odwołuje się do kształtowania kompetencji międzykulturowej, do nowoczesnego rzemiosła budowania mostów.

„**Agora**” symbolizuje przestrzeń współistnienia, etos obywatelski, matrycę integracyjną, która pozwala ludziom różnych języków, kultur, pokoleń, światopoglądów żyć razem, w obrębie jednej wspólnoty.

Jedna z ośmiu stacji prezentuje Międzynarodowe Centrum Dialogu w Krasnogrudzie. Wystawie towarzyszy film opowiadający o realizowanym przedsięwzięciu – Krasnogruda historia miejsca i związki z Czesławem Miłoszem, projekt architektoniczny oraz realizacja inwestycji.

Wystawę w Paryżu otworzyła Dyrektorka Generalna UNESCO, Ambasador Polski przy UNESCO i Prezes Fundacji Pogranicza. Na uroczystość przybyli delegaci sesji plenarnej UNESCO z całego świata.

PROGRAMY EDUKACYJNE

Lektorium Sejneńskie

„Lektorium Sejneńskie” jest projektem edukacyjnym skierowanym do młodych ludzi pragnących poszerzać swoje horyzonty i twórczo działać.

W projekcie bierze udział grupa młodzieży z Liceum Ogólnokształcącego im. Sz. Konarskiego w Sejnach oraz grupa absolwentów liceum dzisiaj będących studentami kierunków humanistycznych (historia, socjologia, kulturoznawstwo, architektura, muzykologia, polonistyka, rosjoznawstwo, religioznawstwo) na uniwersytetach w Warszawie, Krakowie, Białymstoku, Wrocławiu.

Studenci prowadzą wykłady i seminaria, w których czynny udział biorą uczniowie. Nacisk położony jest nie tylko na studiowanie, ale też na wypracowanie umiejętności przydatnych w dalszej edukacji – samodzielnego sporządzania notatek i wypowiedzi ustnych, docierania do tekstów źródłowych, zabierania głosu w dyskusji. Również prowadzący dzięki własnej twórczej pracy mają okazję na pogłębienie wiedzy zdobywanej na co dzień w toku studiów akademickich. Kluczem jest wzajemne dzielenie się zainteresowaniami i ścieżkami naukowymi, które łączy jeden przewodni temat ukazany z wielu perspektyw, opowiedziany na wiele głosów. Wykłady często mają formę multimedialną z elementami muzyki i filmu, aby nadać szerszy kontekst omawianym zagadnieniom.

W miesiącach od stycznia do marca kontynuowany był temat przewodni lektoryjnych seminariów tj. Miasto Sankt-Petersburg i widziana przez jego pryzmat Rosja. Ostatnie spotkania poświęcone były Rosji XX wieku. Podejmowane

tematy to: Ateizm w Rosji porewolucyjnej, Homosowietikus, Władimir Wysocki – bard, Propaganda sowiecka czasów stalinowskich, Przemiany społeczne w Rosji lat dziewięćdziesiątych – książka Any Uzelac „Dzieci z Putino”, Film rosyjski czasów po „pierestrojce”.

Kolejna edycja „Lektorium sejneńskiego” poświęcona będzie osobie i twórczości Czesława Miłosza i problematyce „Rodzinnej Europy” i realizowana będzie w roku 2011.

Filmowa Kolekcja Bajek „Opowieści Pogranicza”

Fundacja Pogranicze, poszukując nowych form edukacji międzykulturowej, tym razem sięgnęła po nowoczesny warsztat multimedialny. Realizowany w 2010 roku projekt **Filmowej Kolekcji Bajek „Opowieści Pogranicza”**, spotykał w pracy twórczej dzieci i młodzież z różnych środowisk narodowościowych, kulturowych i religijnych z wybitnymi artystami i twórcami filmu animowanego. Odnalezione i spisane legendy, bajki i opowieści z polsko-litewskiego pogranicza stały się inspiracją dla pierwszych filmów animowanych, inicjujących kolekcję.

Inicjatorem i koordynatorem projektu była **Bożena Szroeder**, twórczyni pracowni „Kroniki sejneńskie” oraz projektów edukacji regionalnej i międzykulturowej.

Warsztat opowieści prowadzili doświadczeni animatorzy kultury związani z „Pograniczem”, posiadający duże doświadczenie w pracy międzypokoleniowej i w środowisku wielokulturowym. Było to spotkanie dzieci z najstarszymi mieszkańcami regionu, w większości ich Dziadkami, którzy dzielili się zapamiętanymi z dzieciństwa bajkami, bajkami, legendami i opowieściami. Odbyły się także

kwerendy w bibliotekach i prywatnych archiwach, wzbogacające materiały potrzebnych do projektu. W efekcie tej pracy spisane zostały bajki litewskie, cygańskie, żydowskie, rosyjskie, polskie.

Warsztat filmowy prowadzony był przez **Joannę Polak** – specjalistkę w zakresie realizacji obrazu filmowego, telewizyjnego i fotografii, laureatkę wielu nagród w konkursach filmowych. Jej filmy, videoinstalacje, fotografie, rzeźby, makramy i obrazy były prezentowane na 23 wystawach, 61 festiwalach (na 5 kontynentach), 13 kanałach telewizyjnych (Europa, Azja, USA) i w ponad 300 prezentacjach. Jest autorką 83 filmów głównie animowanych.

Warsztat filmowy prowadzony był również przez niezwykle doświadczoną moskiewską reżyserkę **Lizę Skvorcovą** – mistrzynię grafiki komputerowej i animacji, współtwórczynię nagrodzonego licznymi nagrodami w konkursach międzynarodowych cyklu 70 bajek pt: „Kolybielnyje mira” (Kołysanki świata).

Opiekunami artystycznymi projektu zostali artyści: **Leon Tarasewicz** – polski malarz białoruskiego pochodzenia, jeden z najbardziej intrygujących malarzy współczesnych, współpracujący od wielu lat z „Pograniczem”, wykładowca Przestrzeni Malarskiej na Wydziale Nowych Mediów Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie; **Wiesław Szumiński** (członek zespołu Pogranicza) – artysta malarz, ilustrator, fotograf, rzeźbiarz, ceramik, autor obrazów rzeźb, ilustracji książkowych, aranżacji ekspozycji i scenografii teatralnych, współtwórca projektów realizowanych z dziećmi: „Kroniki sejneńskie”, „Gra szklanych paciorków”, „Macewy z sejneńskiego Kirkutu”, „Gliniana Księga”, „Kaplaczka”, „Księga Jerzego Ficowskiego”, „Gliniane zabawki”; **Marek Skorupski**

(członek zespołu Pogranicza) – fotograf i fotoreporter, dziennikarz, który współpracował z Reuters Berlin i Reuters Warszawa, Gamma Liaison Paris i Warszawa, Agencją Fotografów FORUM, Polską Agencją Informacyjną S.A Działu Fotografii i Wystaw, Polską Agencją Prasową; **Renata Mackiewicz** – artystka zajmująca się ceramiką, terapeutka w Szpitalu Psychiatrycznym w Suwałkach, współorganizatorka i prowadząca „Galerię bez klamek”; **Marcin Pawlukiewicz** (członek zespołu Pogranicza) – miłośnik filmu, fotograf i dokumentalista regionu, a także **Jolanta Kosińska** – fotoreporterka oraz **Mariola Mitros** (członek zespołu Pogranicza) – animatorka kultury.

Warsztaty pieśni prowadzone były przez **Adama Kozłowskiego** (od wielu lat współpracującego z Pograniczem) – Roma z Augustowa, pieśniarza, muzyka i zbieracza starych pieśni cygańskich.

Do projektu udało się także pozyskać **Raphaela Rogińskiego** – wybitnego gitarzystę, kompozytora i wykonawcę, improwizatora, badacza folkloru muzycznego, zaangażowanego w przedsięwzięcia związane ze światową sceną nowego jazzu (jego kompozycje są wykorzystywane w filmie i teatrze), który opracował muzycznie filmy.

Dzięki wspólnej, realizowanej przez cały rok, pracy warsztatów opowieści, filmu i sztuki powstało osiem filmów animowanych, opowiadających dzieje wielokulturowej Sejneńszczyzny językiem często zapomnianych już bajek, legend i przypowieści: („Baśń litewska o Słońcu, Księżycu i Ziemi”, „Legenda o trzech starcach”, „Legenda o pięknej Eggle i Żaltisie”, „Legenda o sprowadzeniu do Sejn Dominikanów”, „Opowieść o tym jak Dominikanie Żydów do Sejn sprowadzili”, „Opowieść o cudzie w Rodzinie Massalskich”, „Opowieść o tym dlaczego Staro-wiercy tytoniu i kawy nie używają”, „Bajka o Cyganie i czerwonym wężu”).

„TRATWA MUZYKANTÓW – NOWA GENERACJA”

„Tratwa muzykantów” to spotkanie świata kultury żydowskiej z jej nowoczesnymi kontekstami i wcieleniami. Spotkanie przede wszystkim muzyczne, ale zawsze wzbogacane o wystawy sztuki i fotografii, wieczory literackie, projekcje filmów, wykłady i dyskusje. Od początku, czyli od roku 2001 przyświecała Tratwie idea poszukiwania nowych horyzontów i eksploracji innych przestrzeni artystycznych niż tylko tradycyjna, zakorzeniona w przeszłości.

„Tratwa Muzykantów” to spotkanie warsztatowe adresowane przede wszystkim do ludzi młodych i realizowane w oparciu o młodzież. To odwołanie się do świata dziś nieobecnego, ale stanowiącego przecież część wspólnego dziedzictwa kulturowego miejsc, gdzie dzisiaj żyją młodzi ludzie dopytujący się o przeszłość.

Już po raz czwarty młodzi muzykanci z Europy Środkowowschodniej spotkali się w Sejnach z mistrzami nowoczesnej muzyki żydowskiej z Polski i ze świata. Obecna, czwarta już edycja „Tratwy muzykantów” zbudowana była na nowym, innym niż poprzednie, wektorze podróży. Symbolicznie wyraża go sformułowanie „Nowa Generacja”. Odnosi się ono do niezwykle ciekawego zjawiska kulturowego, które można by nazwać nową muzyką żydowską rodzącą się w Europie. Koryfeuszami tej „nowej generacji” są muzycy, często o korzeniach żydowskich choć niekoniecznie, oddani twórczym eksploracjom na pograniczu żydowskich tradycji kulturowych (klezmerskiej, sefardyjskiej, chasydzkiej i in.) i bardzo nowoczesnych form muzycznych, nie stroniących od eksperymentu, elektroniki czy improwizacji free jazzowych.

Przewodnikami tworzącymi nowe brzmienie Orkiestry Tratwy Muzykantów byli **Mikołaj Trzaska**, znakomity saksofonista i aranżer z Gdańska i **Raphael Rogiński**, gitarzysta i kompozytor tworzący nowoczesną muzykę żydowską w Warszawie. W koncertach i pracy warsztatowej towarzyszyli im muzycy tureccy **Cigdem Aslan** i **Tahir Palali** (Londyn/Istambuł), nawiązujący do tradycji sefardyjskich, oraz zafascynowani pograniczem free jazzu i różnych form muzyki żydowskiej muzycy **Peter Ole Jorgensen** (Kopenhaga), **Steve Swell** (Nowy

Jork) **Olie Brice** (Londyn/Jerozolima) **Mark Sanders** (Wielka Brytania). Twórcą łączącym „starą tratwę” (uczestniczył w jej poprzednich edycjach) z „nową generacją” jest słynny trębacz **Paul Brody**, który wyrósł w środowisku nowojorskich klezmerów, lecz w ostatnich latach tworzy głównie w Europie.

Zespół *Tratwy Muzykantów* tworzyli przede wszystkim młodzi muzycy z Orkiestry Klezmerskiej Teatru Sejneńskiego i najmłodszy – „Budziuki” – młodzież z Sejn, która uczestniczy w Warsztacie Muzyki Tradycyjnej przy Ośrodku „Pogranicza”.

Jeden element „Tratwy muzykantów” pozostaje od początku niezmienny, bo odnosi się do cywilizacyjnego podłoża, bez którego nie sposób zrozumieć kulturowego kontekstu oraz źródeł najbardziej nawet innowacyjnych poszukiwań w dziedzinie nowej muzyki żydowskiej. Jest nim seminarium poświęcone kulturze jidysz w Europie Środkowowschodniej, które wspólnie poprowadzili profesor koledżu filadelfijskiego Michael Steinlauf i Małgorzata Sporek-Czyżewska. Wzięła w nim udział grupa studentów i młodzież skupiona wokół projektu „Pogranicza” Lektorium Sejneńskie. Wykłady dotyczyły historii i przeszłości kulturowej Żydów Europy Środkowowschodniej. Podczas warsztatowego spotkania grupa odbyła jednodniową podróż na Litwę. W Wilnie miało miejsce spotkanie ze znawcą kultury jidysz prof. Dovidem Katzem i Przewodniczącym Wileńskiej Gminy Żydowskiej Szymonem Alperowiczem.

W Trokach w kiesie studenci wysłuchali wykładu Raisy Kobeckiej o tradycjach karaimskich w tym regionie. Wieczorami miały miejsca wspólne spotkania grupy seminaryjnej i młodych muzyków, prowadzone przez gości *Tratwy*. Odbywały się też wieczory jam sessions.

Dla szerokiej publiczności w Sejneńskiej Spółdzielni Jazzowej odbywały się koncerty uczestniczących w warsztatach muzyków. Wspólna praca artystyczna, wzajemne inspiracje muzyków zostały zwieńczone finałowym koncertem muzyki pogranicza z udziałem wszystkich uczestników warsztatów.

W grudniu odbyło się podsumowanie projektu, któremu towarzyszyła wystawa fotograficzna dokumentująca spotkanie czerwcowe „Tratwy Muzykantów”. W Sejneńskiej Spółdzielni Jazzowej odbyły się też warsztaty i koncert projektu Mikołaja Trzaski „Inner Ear – Ucho Wewnętrzne”, którego powstanie jest niejako wynikiem projektu. Oprócz Mikołaja Trzaski wystąpili znakomici muzycy: Steve Swell (Nowy Jork), Tim Daisy (Chicago) i Per-Ake Holmlander (Sztokholm).

Zrealizowany został film dokumentalny pt. „Tikkun” w reżyserii Kuby Kosaka relacjonujący czerwcowe spotkanie „Tratwy Muzykantów”.

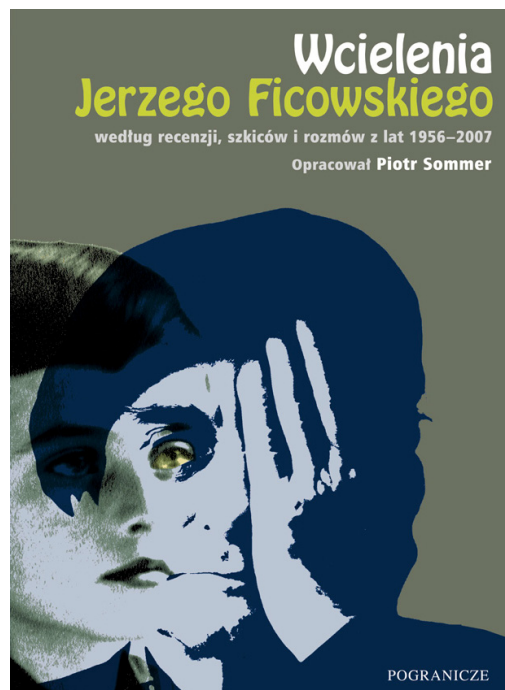

„CZŁOWIEK POGRANICZA”

Tytuł „Człowieka Pogranicza” przyznawany jest przez Fundację Pogranicze raz na dwa lata. Wyróżniamy w ten sposób osobę, która jest dla nas mistrzem w dziele praktykowania etosu pogranicza, której twórczość i postawa życiowa stanowi dla nas inspirację, wsparcie w chwilach zwątpienia i ważny punkt odniesienia.

Jego dotychczasowymi laureatami byli Jerzy Ficowski (poeta, tłumacz, badacz dzieła Brunona Schulza i cyganolog), Tomas Venclova (poeta, eseista, tłumacz), Arvo Pärt (kompozytor) i Bohdan Osadczyk (eseista, politolog, konstruktor dialogu polsko-ukraińskiego). W 2009 roku honorowy tytuł „Człowieka Pogranicza” przyznany został Claudio Magrisowi.

Tytuł „Człowieka Pogranicza” jest nagrodą prestiżową i zobowiązuje przyznającą ten tytuł Fundację Pogranicze do popularyzacji dzieła laureata. Dlatego też działania związane z promocją twórczości laureatów nie kończą się wraz z momentem przyznania nagrody. W kwietniu 2010 roku, w dziesiątą rocznicę

Jerzy Ficowski. BIBLIOGRAFIA za lata 1947-2009

Opracował Jerzy Kandzióra

przyznania tytułu, ukazała się księga poświęcona osobie i twórczości Jerzego Ficowskiego pt. „Wcielenia Jerzego Ficowskiego – według recenzji, szkiców i rozmów z lat 1956-2007”.

Ze wstępu Piotra Sommera:

„Książka ma pięć rozdziałów skomponowanych tematycznie. Karta tytułowa i oznaczony w spisie treści układ antologii w miarę precyzyjnie informują, czego się można po niej spodziewać. Mówiąc najkrócej, starałem się wybrać najlepsze i najciekawsze teksty, jakie napisano o Jerzym Ficowskim w ciągu ostatniego półwiecza (pewnie najlepszość i najciekawszość nie muszą iść ze sobą w parze). Pod wieloma względami są to teksty bardzo zróżnicowane, choć większość poczęta została jako recenzje; szkiców wykraczających poza format recenzyjny i poza omówienie jednej książki jest zaledwie kilka. O czym wspominam w trybie opisowym, bo oczywiście nie objętość tekstu decyduje o jego randze. Towarzyszy mi jednak nadzieja, że antologia niniejsza nie tylko gromadzi (w czterech pierwszych rozdziałach) najważniejsze szkice i recenzje, nie tylko przypomina (w rozdziale ostatnim) najistotniejsze, jakie ukazały się drukiem, wywiady z poetą, ale że również scala ten złożony z osiemdziesięciu jeden wypowiedzi wielogłos – w kształt stosunkowo spójny. Jeżeli nadzieja nie jest płonna, /Wcielenia Jerzego Ficowskiego/ powinny być w swej scalonej różnorodności nieco bogatsze niż suma wszystkich zamieszczonych tu tekstów z osobna.”

Wydaniu książki towarzyszy opracowana przez Jerzego Kandziorę bibliografia „Jerzy Ficowski. Bibliografia za lata 1947–2009”

27 kwietnia 2010 w Bibliotece Uniwersyteckiej w Warszawie odbyła się promocja książki z udziałem Piotra Sommera, Krzysztofa Czyżewskiego, Elżbiety Ficowskiej, licznych przyjaciół i miłośników twórczości Jerzego Ficowskiego, młodzieży akademickiej, dziennikarzy i nauczycieli.

KOLEKCJA CZESŁAWA MIŁOSZA I KOLEKCJA TOMASA VENCLOVY – DIGITALIZACJA ZBIORÓW (książki, artykuły, zdjęcia, filmy)

Projekt „Kolekcja Czesława Miłosza i Kolekcja Tomasa Venclovy – digitalizacja i upowszechnianie” realizowany był w terminie od kwietnia do grudnia 2010 roku. Celem projektu było stworzenie w oparciu o posiadane przez Fundację Pogranicze zasoby dwóch zbiorów tematycznych, zdigitalizowanie ich, opracowanie naukowe, zamieszczenie w internetowej bazie danych, utworzenie strony internetowej oraz wydanie katalogu i płyty CD.

Podczas realizacji projektu utworzone zostało zaplecze techniczne w postaci pracowni digitalizacyjnej wyposażonej w dwa zestawy komputerowe wraz z oprogramowaniem do obróbki materiałów ikonograficznych, materiałów audio i video oraz do merytorycznego opisu zasobów cyfrowych. Pracownia wyposażona została także w skaner formatu A3 oraz dyski służące do przechowywania danych..

Obie kolekcje zawierają książki, czasopisma, fotografie, wycinki prasowe, foldery, a także materiały audio/video – filmy, rejestracje spotkań. Wybrane materiały zostały zdigitalizowane i opatrzone opisami.

W zdigitalizowanej kolekcji zostało zamieszczonych 20 godzin materiałów filmowych oraz 400 fotografii. Znalazło się tam również 90 tys. zeskanowanych stron (czasopism, książek, wycinków prasowych) wraz z opisami.

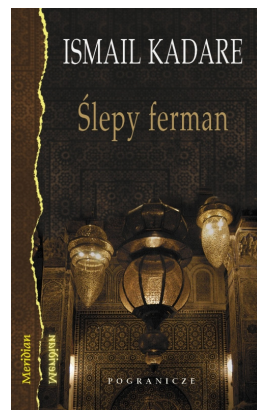
Kolekcja opracowana została w trzech językach: polskim, angielskim i litewskim. Wydany został folder z płytą CD (1000 egz.).

Zdigitalizowana Kolekcja Czesława Miłosza i Tomasa Venclovy stanie się bazą merytoryczną do prac naukowo-badawczych, edukacyjnych, wystawienniczych i wydawniczych Biblioteki Międzynarodowego Centrum Dialogu w Krasnogrudzie.

PROGRAM WYDAWNICZY

W 2010 zostały wydane następujące pozycje:

Ismail Kadare „Ślepy ferman. Trzy mikropowieści”

Coś znajomego, od paru lat trochę zapomnianego, zaczęło krążyć w powietrzu: strach. Strach szczególny, zupełnie inny od tego, jaki wywołują choroby, rozbójnicy, duchy albo śmierć. To był strach przed państwem. Lodowaty, bezkształtny, zasiewający pustkę w sercu, lecz mimo to wypełniający sobą wszystko, z godziny na godzinę, z dnia na dzień począł chwytać swoimi mackami setki i tysiące ludzi. [Ismail Kadare]

Ismail Kadare urodzony w 1936 r., jeden z największych pisarzy albańskich. Jego powieści m.in. *Frymëzime djaloshare* przyniosły mu sławę w Albanii i uznanie

międzynarodowe.

W 1990 roku opuścił Albanię i uzyskał azyl polityczny we Francji.

Kilkakrotny kandydat do Literackiej Nagrody Nobla. W 2005 r. otrzymał nagrodę Man Booker International, w 2009 r. Nagrodę Księcia Asturii.

Mieszka w Paryżu i w Tiranie.

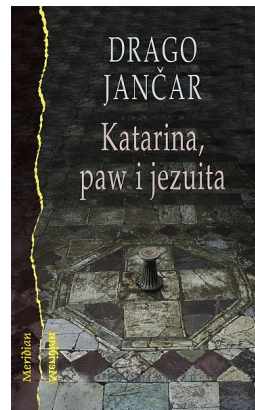
Filip David „Sen o miłości i śmierci”

Zanurzając się w świat prozy Filipa Davida, czytelnik wchodzi jakby do „ciemnego lasu”, w którym krążą postacie zarówno żywych, jak umarłych. Razem z autorem śni sen o miłości żydowskiego młodzieńca do nieżyjącej dziewczyny, zderzając się z rzeczywistością jak z Dybuka Szymona An-skiego, albo jak z – przywoływanej zresztą przez samego Davida – powieści Izraela Jozuy Singera Josie Kałb, której akcja toczy się w XIX-wiecznych dworach galicyjskich cadyków. Tak jest we Śnie o miłości. Natomiast we Śnie o śmierci brutalne eksperymenty

na dzieciach zamkniętych w nazistowskich instytutach prowadzą autystycznego bohatera po latach, podczas ostatniej jugosłowiańskiej wojny, na rzeczywisty i metaforyczny statek szaleńców.

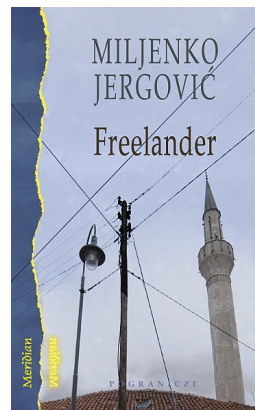
Nieustanna gra między rzeczywistością a nierzeczywistością, między snem a jawą, filmowe mistrzostwo poetyki autora tworzy niezapomniane obrazy, artystycznie oszczędne a tak wyraziste, że czytelnik długo ich nie zapomni. Pejzaże Podola i Wołynia w wizji Davida, ze swą urodą, bogactwem barw i zapachów, są dla polskiego czytelnika dodatkowym źródłem artystycznej satysfakcji. Podobnie jak – podkreślana przez wybitnego krytyka serbskiego Ljubiszę Jeremicza – znakomita synteza europejskiej literatury romantycznej i mistyki hebrajskiej.

Drago Jančar „Katarina, paw i jezuita”

Aby zgłębić barokową naturę współczesnego świata, Drago Jančar cofa się do wieku osiemnastego, do Europy wojen, pielgrzymek i gorączkowego poszukiwania Boga. Powieść otwiera spotkanie trójki jej protagonistów: Katariny podążającej za umykającą miłością, jezuitę zachwianego w swej wierze po traumatycznych doświadczeniach w Ameryce Południowej i oficera austriackiej armii dumnie oczekującego od życia samych zwycięstw w bitwach. Wszyscy troje są w drodze ze słoweńskich prowincji do katedry w Kelmorajnu (Kolonija), przekonani że u kresu podróży dane im będzie dostąpić siły moralnej i objawienia. Czy rzeczywiście?

Kunsztownie skonstruowana i pięknie opowiedziana historia miłości na tle zawieruchy dziejowej, odbierającej człowiekowi spokój i pewność uporządkowanego tradycyjnymi wartościami świata.

Miljenko Jergović „Freelander”

Stary człowiek w starym samochodzie jedzie z Zagrzebia przez Chorwację i Bośnię do Sarajewa, gdzie wzywa go tajemniczy telegram. Stary samochód to nie freelancer, a stary człowiek nie ma powodów, by oczekiwać miłej niespodzianki. Jest, chciałoby się powiedzieć, genetycznym konformistą, boi się, lecz jedzie, bo jego życie jest puste i samotne. W ciągu dwóch dni spędzonych w drodze przeszłość wraca do niego, zderza się ze współczesnością za oknem. Stary człowiek mijają powojenne ruiny i cmentarze, spotyka ludzi przegranych i takich, którym się udało, cierpiących i spryciarzy, a zapomniane obrazy z własnej

przeszłości atakują go ze zdwojoną siłą, nie potrafi jednak rozliczyć się ze swoim życiem, tak jak nie rozumie tego, co widzi dzisiaj. Kiedy w końcu dociera do Sarajewa, jak w dobrym kryminale tajemnica telegramu i tytułu zostaje rozwiązana. [Magdalena Pertyńska]

Ulla Lachauer „Ulica rajska”

Książka przedstawia niezwykle ciekawe dzieje chłopki Leny Grigoleit, „pruskiej Litwinki”, jak nazywano ją i jej rodaków nad Niemnem, gdzie Lena spędziła całe swoje życie. Urodziła się w rodzinie niemieckiego pochodzenia i mieszkała nad Niemnem przeszło osiemdziesiąt lat, z wyjątkiem wywózki na Sybir, bo i to jej

nie ominęło. Wyszła za mąż za Litwina i miała z nim dwie córki, które uczyła niemieckiego, by tak jak ona były dwujęzyczne. Wraz z innymi mieszkańcami tych okolic, Niemcami i Litwinami, przeżyła kolejne zmiany władzy i dożyła wolności Litwy, co ją bardzo ucieszyło, bo pod koniec życia była już zdeklarowaną Litwinką. Ulla Lachauer, znana niemiecka dziennikarka, mieszkała przez kilka tygodni u Leny, razem z nią pracowała w polu, słuchając jej opowieści, a potem na podstawie nagrań relacji tej świetnej narratorki spisała dzieje pracowitej, dzielnej kobiety, która ukochała swoją małą ojczyznę i nigdy jej nie porzuciła. Książkę przełożyła znakomita i wybitna tłumaczka Maria Przybyłowska.

Mircea Dinescu „Popijawa z Marksem”

Mircea Dinescu rumuński poeta, wydawca i dysydent. Studiował na Wydziale Dziennikarstwa w Bukareszcie. Zyskał sobie przydomek „poeta-błazen”. W młodości opublikował kilka tomików wierszy (pierwszy w 1971 r.) i był uważany za „cudowne dziecko” literatury rumuńskiej. Zaczął pracować w Domu Pisarza w Bukareszcie jako portier i już po kilku latach został prezesem Związku Pisarzy, który miał tam siedzibę.

Po upadku komunizmu był współzałożycielem najpopularniejszego w Rumunii magazynu satyrycznego „Akademia Cațavencu”. Dinescu pozostał zdecydowanym i charyzmatycznym wyrazicielem opinii społeczeństwa obywatelskiego.

